

Doc. PhDr. CYRIL STEJSKAL (1890 – 1969)*)

JIŘÍ V. MUSIL

Pedagogická fakulta PU, Olomouc

ABSTRACT

Doc. PhDr. Cyril Stejskal (1890 – 1969)

J. V. Musil

Contribution deals with a distinguished personality of Czech pedagogy and psychology, Cyril Stejskal. C. Stejskal belongs to the founders of the Czech counselling, school psychology, and pedology.

key words:

history of psychology,
history of Czech psychology

klíčová slova:

dějiny psychologie,
dějiny české psychologi

Docent PhDr. Cyril Stejskal se narodil jako poslední z pěti sourozenců 31. 12. 1890 ve Štarnově u Šternberka na Moravě v olomouckém okrese. Pocházel ze starobylého hanáckého selského rodu. Jeho předci přišli do Štarnova z Moravské Hůzové na konci 18. století.

Na olomouckém Slovanském gymnáziu studoval Cyril Stejskal s vynikajícími výsledky za ředitelů prof. P. Maximiliána Vrzala, O. Praem. (1889 – 1907), a klasického filologa prof. Karla Kořínka (1907 – 1920). Maturoval s vyznamenáním v roce 1910. Jako nejmladší dítě se podle matčina přání měl stát „velebníčkem“. Mamince však přání rozmluvil s poukazem na to, že „farářů je hodně“. S přihlédnutím k jeho výsledkům ve škole námitky uznala a přestala naléhat.

Ve studiích Cyril pokračoval na Filozofické fakultě Karlovy university v Praze. Získal způsobilost pro vyučování v oborech klasické filologie. Byl posluchačem profesorů T. G. Masaryka, F. Krejčího, F. Drtiny a F. Čády. Filologickou aprobaci přitom rozšířil o studium psychologie a pedagogiky pod vedením prof. dr. Františka Čády (1865 – 1918), který v roce 1910 založil Sdružení pro výzkum dítěte. Stejskal se pod Čádovým vlivem zaměřil na psychologickou problematiku dětského věku a orientoval se na pedologii. V roce 1913 se stal Čádovým asistentem a pracoval v Ústavu pro výzkum dítěte (později Pedologický ústav hl. m. Prahy). Zabýval se mj. pedopsychologickou diagnostikou.

Na základě Čádova podnětu standardizoval pro naši dětskou populaci Binet-Simovovu škálu, psychodiagnostickou metodu měření dětské inteligence, což byl významný odborný počín. Díky C. Stejskalovi se tak Binetova metoda uplatnila také u nás, a to brzy po svém uvedení do školské praxe ve Francii (1908 – 1911), ještě před Termanovou „stanfordskou“ americkou revizí.

Jako středoškolský profesor působil na reálných gymnáziích v Praze. V roce 1918 započal Stejskal longitudinální poměrně rozsáhlý výzkum psychiky českého dítěte. Ve stejném roce zemřel prof. F. Čáda, který podporoval jeho odbornou činnost (14. 12. 1918). Pamětliv doporučení svého učitele, rozhodl se Cyril Stejskal prohloubit si odborný rozhled studijními cestami do zahraničí. Cílem jeho německé cesty se stal Hamburk, kde pobýval v Psychologickém ústavu tamní univerzity u prof. Williama Louise Sterna (1871 – 1938), zakladatele diferenciální psychologie. S profesorem

Došlo: 14. 10. 1999; J. V. Musil, Pedagogická fakulta PU, 771 11 Olomouc

* Upraveno podle stejnojmenného článku, který vyšel ve sborníku „Primum necessarium je vzdělání a mravnost“ (Olomouc, Slovanské gymnázium 1997, 121 – 124).

Sternem Stejskal názorově souhlasil, lidsky se s ním sblížil a hlásil se k němu jako k dalšímu svému učiteli. V návaznosti na to přeložil dva Sternovy spisy; prof. O. Kádner podporoval zvláště vydání „Pedologie kulturním požadavkem“ (1922). Na druhou cestu se Stejskal vypravil do Švýcarska. V Ženevě stážoval u lékaře a psychologa prof. Édouarda Claparèda (1873 – 1940), zakladatele laboratoře pro experimentální psychologii (se seminářem pedagogické psychologie) na tamní univerzitě. Stejskal pobýval především na Institutu J. J. Rousseaua, který založil prof. Claparède v r. 1912 jako soukromý ústav zaměřený na studium dětské psychologie a pedagogiky.

Po návratu byl Cyril Stejskal mnohostranně činný: pracoval jako školní psycholog (zaměřený na diagnostiku poruch a jejich nápravně výchovné ovlivňování); od založení Školy vysokých studií pedagogických v Praze v roce 1921 přednášel na základě pozvání prof. Drtiny a prof. Kádnera také tam; s Julianou Lancovou, prof. F. Šerackým a dr. O. Říhou spolupracoval na sborníku „Správná volba povolání“ (Praha, 1925). Pomáhal založit Studentskou poradnu pro volbu povolání (1922), kterou zpočátku vedl. V poradně pak konal psychologickou poradenskou službu až do roku 1932. Významně se uplatnil při organizaci III. sjezdu pro výzkum dítěte v Praze (1926) a IV. sjezdu pro výzkum dítěte v Bratislavě (1930). Byl jmenován tajemníkem těchto sjezdů, nadto se zapojil též jako autor příspěvků a při redigování sjezdových publikací. Tehdy se sblížil s O. Chlupem a J. Uhrem. Přednášel také na V. sjezdu pro výzkum dítěte v Praze (1934) o problematice diferenciaci žáků na pokusných školách, což bylo téma, kterým se zabýval dlouhodobě od konce 20. let. Hojně publikoval časopi-secky, především v časopisu Rozpravy Ústavu pro výzkum dítěte. Počátkem 30. let byl jmenován členem komise expertů pro reformu střední školy na Ministerstvu školství a národní osvěty. Zemské ústředí péče o mládež v Praze se v roce 1935 obrátilo na C. Stejskala, aby jako uznávaný specialista vypracoval organizační strukturu pedopsychologicky zaměřeného ústavu na odpovídající vědecké úrovni. Stejskal se svého úkolu zhostil výtečně, jeho projekt byl přijat. V r. 1936 byl Cyril Stejskal jmenován ředitelem Zemského pedologického ústavu v Praze, zařízení, které projektoval. V první polovině 30. let se významně podílel také na reformě školství v Jugoslávii, za což byl v Bělehradu dekorován králem Petrem II. řádem sv. Sávy v roce 1935. Dr. Cyril Stejskal založil spolu s prof. dr. Josefem Švejcarem a dr. Václavem Vojtou (autor rehabilitační metody poruch hybnosti, žijící v Mnichově) první Ústav pro matku a dítě v Praze – Hodkovičkách.

V roce 1936 se ujal řízení pedologické části Věstníku pedagogického. Současně vedl v Profesorském nakladatelství Knihovnu středoškolských otázek. Na Filozofické fakultě Karlovy university se habilitoval v oboru pedagogika. Pedagogicky působil na Škole vysokých studií pedagogických v Praze (od r. 1921) a také na Státní pedagogické akademii (od r. 1931). V důsledku vývoje předválečné situace byly v roce 1938 obě instituce zrušeny, právě tak jako Zemský pedologický ústav, jehož byl Stejskal ředitelem, zanikl k 31. 12. 1938. Za okupace učil na gymnáziu v Křemencové ulici. Pracoval intenzivně v odboji (mj. v „Hradní trojce“ pro oblast školství a kultury), v době Pražského povstání byl jmenován velitelem okrsku Praha-jih v hodnosti generála čsl. armády v záloze. Po obnovení činnosti vysokých škol v r. 1945 pokračoval doc. dr. Cyril Stejskal v pedagogické činnosti na Filozofické fakultě UK, kde přednášel pedologii v rámci pedagogických výukových kurzů. Na nově zřízené Pedagogické fakultě UK byl pověřen přednáškami v oboru pedopsychologie.

Odborná a vlastně i lidská životní dráha byla tomuto vynikajícímu pedagogovi a odborníkovi, který tolik prospěl pedagogické a psychologické teorii a praxi u nás i v zahraničí, doslova přervána vypovězením z pracovního úvazku na Karlově univerzitě po únorovém puči v roce 1948. Kádrovací trojku komunistických studentů, kteří

rozhodli o jeho propuštění z FF UK, nazýval „práčky“. Bylo tak přerušeno jeho profesorské řízení, úvahy o tom, že bude jmenován rektorem Masarykovy univerzity v Brně, byly zmařeny. Vědec, který položil základy našemu v Evropě uznávanému pedagogicko-psychologickému a pedagogicko-sociálnímu poradenství, zakladatel naší bio – psycho-sociologicky orientované pedologie (aplikované pedagogické psychologie), která je základem naší speciálně pedagogické tradice, expertní tvůrčí organizátor našeho a zahraničního školství, rétor a odborný spisovatel, demokrat a humanista, manžel a otec dvou nezletilých dětí tak ze dne na den přišel o existenční zajištění. Na necelý rok se pak uchytil v gymnáziu ve Svatodušní ulici. Také z tohoto provizoria byl vypovězen a v roce 1949 předčasně penzionován.

V červnu 1950 byl ve své vile přepaden Státní bezpečností a převezen do vyšetřovací vazby v pankrácké věznici. Vazba trvala déle než rok. Souzen a protiprávně odsouzen pro vlastizrada byl v září 1951. V jeho prospěch intervenovali bezúspěšně někteří kolegové, např. prof. Václav Příhoda, prof. Otokar Chlup. Záminkou k odsouzení byly snad jeho časté cesty do zahraničí, kam byl zván jako náš přední odborník na vědecké konference, semináře a k přednáškové činnosti (Paříž, Lublaň, Záhřeb aj.). Proslechlo se, že pravým důvodem byly obavy z možnosti uplatnění Stejskalova návrhu školské reformy v Československu. Po odsouzení byl doc. Stejskal postupně internován ve věznicích: Pankrác, Ostrov, Bory, Ostrava, Nový Jičín, Mírov, Brno-Cejl, Ilava a Leopoldov. Internace mu těžce poškodila zdraví (TBC) a přinesla fyzická utrpení; při výsleších mu vyrazili zuby, později oslepl. Pod dohledem dozorců byl úspěšně operován prof. Vejdovským v Brně, zrak se mu částečně zlepšil. Z vězení byl propuštěn po více než 10 letech na základě všeobecné amnestie v roce 1960. Dosud žijící spoluvězni podali svědectví o mravních kvalitách osobnosti doc. Stejskala, které prokazoval během vězení v nejtěžších trestnicích.

Žil potom s rodinou v Novém Městě pod Smrkem, kam byla z Prahy jeho manželka s dětmi (16 letou dcerou a 14 letým synem) deportována brzy po jeho uvěznění. Majetek, který zůstal v pražském příbytku, včetně rozsáhlé knihovny, byl rozkraden. Děti nesměly studovat.

Za takových okolností prožil poslední roky svého života docent Karlovy university PhDr. Cyril Stejskal. Zemřel v kruhu svých nejbližších 10. září 1969. Poslední rozloučení s ním se konalo v libereckém krematoriu 15. 9. 1969 za účasti rodiny a známých. Pohřben byl na Vinohradském hřbitově. Rehabilitován dosud nebyl.

Výběrový seznam publikovaných prací doc. PhDr. Cyrila Stejskala:

- W. Stern: O výzkumu dětské inteligence (přeložil C. S.), Praha 1920.
- W. Stern: Die Jugendkunde als Kulturforderung (přeložil C. S. pod názvem Pedologie kulturním požadavkem, publikace obsahuje v úvodu pojednání o W. Sternovi a jeho díle), Praha 1922.
- Nové společné výzkumy tělesného i duševního výzkumu dětí, Praha 1922.
- Naše první zkouška inteligence u nastávajících primánů, Praha 1923.
- Psychologie puberty a jinošství, Praha 1924, 2. vyd. 1929.
- Výkonost pražského školství národního, Praha 1925.
- K chystané reformě přijímání žactva do primy, Praha 1925.
- Psychognostické metody v poradnictví, Praha 1926.
- Jak se osvědčil posudek učitelů o způsobilosti jejich žáků ke studiím, Praha 1926.
- Správná volba povolání (sborník spoluredigovaný Lancovou, Říhou, Stejskalem a Šerackým obsahuje Stejskalovo pojednání o psychodiagnostických metodách), Praha 1929.

- O diferenciaci na našich pokusných školách, Praha 1930.
- O školního psychologa, Kádnerův sborník, Praha 1930.
- Studium poměrů pražského periferijního dítěte, Pedagogické rozhledy, r. 42.
- Poznatky z všestranného výzkumu žactva pokusných škol, Praha 1932.
- Dětská inteligence, I. díl (Povaha inteligence a metody jejího výzkumu), Praha 1934.
- Theorie výchovy, Brno 1947.

Další Stejskalovy odborné stati byly uveřejněny ve Zprávách ze sjezdů pro výzkum dítěte, v časopisu Rozpravy Ústavu pro výzkum dítěte, v časopisu Střední školy, v Pedagogickém sborníku Ministerstva zemědělství (1924), v České mysli (1925) aj.

S O U H R N

Příspěvek je věnován významné osobnosti české pedagogiky a psychologie, Cyrilu Stejskalovi.

C. Stejskal patří k zakladatelům českého poradenství, školní psychologie a pedologie.